

SABIEDRĪBAS LĪDZDALĪBA TERITORIJAS PLĀNOŠANĀ UN VIDES NOVĒRTĒJUMĀ

Līga Bulmeistere

(SIA "Vides eksperti")

un Ivars Pavasars

(LU Humanitāro zinātņu fakultāte)

Stratēģiskais ietekmes uz vidi novērtējums kā teritorijas plānošanas sastāvdaļa

Šā raksta mērķis ir aktualizēt iedzīvotāju, uzņēmēju, lauksaimnieku un ikviena interesenta iesaistīšanos sabiedriskās apspriešanas norisēs teritorijas plānojuma un stratēģiskā ietekmes uz vidi (SIVN) novērtējuma izstrādes ietvaros – tāpat par sabiedrības līdzdalību pašvaldības plānošanas procesos.

Lai gan teritorijas plānošana un SIVN neatraujami saistīti, tās tomēr ir divas formāli nošķiramas procedūras. Taču pieredze un novērojumi liecina, ka, mēģinot runāt atsevišķi par SIVN, gan iedzīvotāju, gan pašvaldību līmenī tas netiek nodalīts no teritorijas plānošanas procesa, dažreiz par SIVN pat pilnībā aizmirst un tas netiek uzskatīts par vērā ņemamu atsevišķu procedūru. Tādēļ šajā rakstā abi procesi skatīti kopā.

Kā zināms, lēmumu par stratēģiskā ietekmes uz vidi novērtējuma piemērošanu vai nepiemērošanu teritorijas plānojumam pieņem Vides pārraudzības valsts birojs. Parasti SIVN tiek piemērots, ja plānošanas teritorijā atrodas kāda no Eiropas īpaši aizsargājamām dabas teritorijām *Natura 2000*. Piemērošanas kritēriji, paša SIVN saturs, tā izstrādes un izmantošanas pieredze ir ārpus šā raksta ietvariem, taču tie arī ir svarīgi aspekti, kas var ietekmēt sabiedrības līdzdalību SIVN gaitā.

Uzskatām, ka teritorijas plānošanas procesā viens no būtiskākajiem aspektiem ir iedzīvotāju vēlme dzīvot sev piemērotā vidē. Tajā pašā laikā nedrīkstētu noliegt jebkādas ekonomiskās attīstības iespējas, kas bieži nonāk pretrunā ar izpratni par kvalitatīvu dzīves vidi. Šis ir viens no galvenajiem konflikta punktiem, kur saduras dažādas intereses, un ideālā modelī tās varētu sabalansēt savstarpējās diskusijās un rast pieņemamus kompromisus sabiedrisko apspriežu ietvaros.

Taču, darbojoties vides konsultāciju jomā un piedaloties SIVN izstrādē, izkristalizējies, ka viena no acīmredzamākajām procesa problēmām ir nepietiekama vai neefektīva sabiedriskā līdzdalība un iedzīvotāju iesaiste teritorijas plānošanas, tajā skaitā arī vides aspektu vērtēšanas procesā.

Šīs problēmas padziļinātai izpētei pievērsušies arī pētnieki no Latvijas Universitātes Humanitāro zinātņu fakultātē realizētajā starpdisciplinārajā projektā **"Savs kaktiņš, savs stūrītis zemes: Latvijas lauku iedzīvotāju attīstības stratēģijas un kultūrvides pārmaiņas"**. Kā

viena no projekta apakšaktivitātēm tiek veikta teritorijas plānošanas dokumentiem piemēroto stratēģisko ietekmes uz vidi novērtējumu procesu izpēti, problēmu analīze, kā arī iespējamo pilnveides risinājumu izstrāde.

Sabiedrības iesaistes procedūras un nozīmība

Mūsdienu sabiedrībā jau lielākā daļa vismaz formāli it kā apradusi, ka katrai personai ir tiesības uz viedokļa izteikšanu jautājumos, kas attiecas gan uz savas dzīves telpas attīstību, gan privāto, gan sabiedrības grupu interešu aizsardzību. Galalēmums jebkurā gadījumā jāpieņem atbildīgajām amatpersonām vietējā pašvaldībā. Tomēr, lai amatpersonas spētu pieņemt izsvērtu lēmumu, aktīvam iedzīvotāju līdzdalības procesam vajadzētu būt neatņemamai teritoriālās attīstības plānošanas sastāvdaļai, jo kam gan citam, ja ne iedzīvotājiem spriest, kādas attīstības tendences būtu un kādas nebūtu pieņemamas viņu dzīves vidē, ko vēlētos attīstīt un ko saglabāt nākamajām paaudzēm esošajā veidolā, kā paši vēlētos saimniekot.

Teritorijas plānošanas likumdošana paredz, ka sabiedriskās apspriešanas jāorganizē, uzsākot darbu pie teritorijas plānojuma, lai uzklautu sabiedrības viedokli par plānojumā iekļaujamajiem jautājumiem, kā arī nododot apspriešanai plānojuma pirmo redakciju. Ja nav būtisku iebildumu, tad šī redakcija arī kļūst par galīgo un turpmākajā teritorijas plānošanas laikposmā kalpo kā saistošie noteikumi vispārējai teritorijas izmantošanai.

Teritorijām, kuru plānošanas dokumentiem piemērota arī stratēģiskā ietekmes uz vidi novērtējuma procedūra un tiek izstrādāts **vides pārskats** (SIVN rakstisks ziņojums), arī vides pārskata dokuments tiek nodots sabiedriskajai apspriešanai. Parasti plānotāji un pašvaldība praktizē, ka abas šīs procedūras – teritorijas plānojuma un vides pārskata sabiedriskās apspriešanas posmi – tiek organizētas vienlaicīgi, arī sabiedriskās apspriešanas sanāksmes organizējot vienlaikus. Arī plānošanas procesam, kad teritorijas plānojums – paskaidrojuma raksts, apbūves un izmantošanas noteikumi, kartogrāfiskais materiāls un vides pārskats tiek izstrādāti vienlaicīgi, ir savi ieguvumi. Taču bieži teritorijas plānojums jau ir gatavs un atliek tam vien "pielikt" vides pārskatu.

Tādējādi visiem būtu dotas iespējas savlaicīgi iesaistīties plānošanas apspriešanā un ietekmēt lēmumu pieņemšanu. Taču ļoti bieži gan uz teritorijas plānojuma, gan SIVN apspriešanas sanāksmēm cilvēku ierodas maz vai neapmeklē neviens, bet kā pilnīgs pretstats it kā šādai iedzīvotāju neieinteresētībai nereti sastopami asi sabiedrības protesti tad, kad jau tiek uzsākta kāda projekta vai darbības īstenošana (piemēram, atpūtas